

ارائه الگوی ترکیبی عوامل موثر در دیپلماسی شهری موفق در شهر اصفهان

افسانه خسروی

دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

حمید احمدی^۱

استاد گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

مهدی ذاکریان

دانشیار دانشکده حقوق الهیات علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۱۶

چکیده

امروزه کلان‌شهرها نقش مهمی در سیاست جهانی و باز ساخت اقتصاد جهانی دارند مفاهیمی چون منطقه شهری، ابر شهرها و ناحیه کلان شهری در حوزه مطالعاتی جغرافیای سیاسی است. اما کلان شهرها در چارچوب دیپلماسی شهری به طرز عجیبی بر جریان‌های بین‌المللی تاثیر می‌گذارند. کانون‌های جمعیتی و مراکز استراتژیک بر اقتصاد و سیاست در سطوح ملی و بین‌المللی موثرند. در واقع دیپلماسی شهری از دهه ۷۰ در کنار دیپلماسی عمومی قرار گرفت. دولت‌ها برای آن که از مجاری رسمی وارد مذاکره نشوند، از دیپلماسی‌های شهری، فرهنگی استفاده کردند. از آنجا که دیپلماسی شهری به عنوان یکی از ارکان اساسی بخش توسعه ای، یکی از لوازم مهم توسعه اقتصادی در شهرها است، کشورهایی موفق بوده اند که با به کارگیری الگوها و چارچوب‌هایی در این مهم و یافتن راه‌های جدید به نحو مطلوب از توانمندیهای این بخش بهره برده اند. در این پژوهش به بررسی عوامل مؤثر در دیپلماسی شهری موفق با استفاده از الگویی جامع (ترکیبی از الگوی نوری و الگوی آرکن) پرداخته شده است. روش پژوهش توصیفی-همبستگی است و جامعه آماری اساتید و دانشجویان روابط بین‌الملل، جغرافیا و برنامه ریزی توریسم و مدیران ارشد شهرداری اصفهان تشکیل می‌دهد. به منظور تحلیل فرضیه‌ها پژوهش از آزمون تحلیل مسیر در الگوی معادله‌های ساختاری استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که اصفهان جدای از اینکه در درجه و جایگاه بسیار مناسبی در دیپلماسی شهری و منابع گردشگری قرار دارد اما متأسفانه در دسترسی به خدمات و تسهیلات و همچنین حمل و نقل وضعیت مطلوبی برخوردار نیست.

کلیدواژه‌گان: دیپلماسی شهری، منابع گردشگری، تسهیلات و خدمات، اصفهان، دسترسی حمل و نقل.

^۱. (نویسنده مسئول): hahmadi@ut.ac.ir

مقدمه

در جهان امروز شهرها با ارتقاء جایگاه اقتصادی، سیاسی، فن‌آوری، فرهنگی و زیر ساختی خود از توان، نفوذ و اعتبار کافی برای اجرای فعالیت‌های دیپلماتیک برخوردار می‌شوند و در راستای فعالیت‌های خود شکل نوینی از دیپلماسی را نمایان می‌سازند که در دنیای دیپلماسی نوین از آن با عنوان دیپلماسی شهری یاد می‌شود. شهرهای جهانی پدیده‌های نوظهوری هستند که در متن اقتصاد جهانی به عنوان مکان‌های پیوند دهنده شبکه اقتصاد جهانی عمل می‌کنند و سبب شکل‌گیری فضای جریان‌ها و به وجود آمدن کانون‌های قدرت نوظهور در نقشه جغرافیای سیاسی جهان شده‌اند. علاوه بر این در جهان امروز با چندلایه شدن جوامع، دیپلماسی رسمی به تنهایی قادر به شناسایی، مدیریت و تامین تمامی نیازهای شهروندان خود در تعاملات بین‌المللی نیست، چرا که وابستگی متقابل شهروندی میان ملت‌ها، گسترده و فراگیر شده و جوامع نیازمند نماینده‌های متخصص به ویژه در زمینه‌های شهری هستند تا از این طریق بتوانند علاوه بر اینکه به مشکلات عدیده که در میان تمامی مشترک‌ها ملت است فایق آیند و بتوانند از فرصت‌های بومی خود نیز بهره‌مند شوند.

دیپلماسی شهری، بخشی از دیپلماسی عمومی است که در مقابل دیپلماسی سنتی قرار دارد. تفاوت بین دیپلماسی شهری و رسمی این است که دیپلماسی شهری یک هنر است و مهم‌تر از آن کاربردی است و نیز سروکار این نوع از دیپلماسی با مردم است. این شکل از دیپلماسی که شهرهای جهان در آن مشارکت دارند، استفاده از قابلیت کلان شهرهای جهان برای توسعه سیاست بین‌شهری بین‌المللی به جای سیاستهای بینادولتی، در قالب سیاست شهری با توجه به «پتانسیل شهروندی» است. یکی از مزایای دیپلماسی شهری این است که محدودیت‌هایی که در دیپلماسی ملی وجود دارد در دیپلماسی شهری نیست؛ برای مثال ممکن است هر کشوری در مورد موضوعی خاص، عقیده‌ای داشته باشد که یکسان سازی آن در سطح دیپلماسی بین‌المللی وجود ندارد. از طرفی دیپلماسی رسمی در خدمت اهداف کلی و سیاسی است که به نوعی بازوی سیاست خارجی دولت‌های ملی محسوب می‌شود، از اینرو دیپلماسی شهری به عنوان ابزاری در خدمت نمایندگان نهادها و سازمان‌ها مدنی در مدیریت نیازهای شهروندان قرار می‌گیرد. از جمله اشکال مختلف، همکاری‌های بین‌شهری در عرصه دیپلماسی شهری می‌توان به مواردی چون خواهرخواندگی و شبکه‌های همکار شهری اشاره کرد:

تفاهم خواهرخواندگی بین شهرهایی امضا می‌شود که نوعی وجه تشابه و همسانی از قبیل: ویژگی‌های باستانی، تاریخی، فرهنگی، نمادهای مشترک و غیره با یکدیگر دارند تا از ظرفیت‌های یکدیگر برای پیشبرد اهداف خاص علمی، اقتصادی و ... استفاده کنند. خواهرخواندگی بدون توجه به قراردادهای رسمی بین دولت‌ها به وسیله شهرداران و مدیران محلی که ارتباط نزدیکی را با شهروندان دارند، اجرایی می‌شود و باعث رشد و توسعه اقتصادی شهرها می‌شود. و درباره شبکه شهری هم باید اذعان داشت که شهرها در سطح منطقه‌ای، می‌توانند سامانه‌های عملی شهری را شکل دهند که در پی ایجاد تشریک مساعی برای افزایش برتری رقابتی کل منطقه در اقتصاد جهانی است. رابطه میان شهرهای کشورهایی مانند: سنگاپور، اندونزی و مالزی، روشن‌ترین نمونه‌های چنین سامانه‌های شهری عملی فعال هستند.

در توسعه شهرهای ایران، دیپلماسی شهری مغفول مانده و گاهی شاهد هستیم دیپلماسی شهری تبدیل به واژه لوکس برای بیان نظرات برخی مسئولان در جلسات شده است. هنوز بعد از تا کیدهای فراوان نخبگان جامعه بر

سیاستگذاری صحیح در دیپلماسی شهری، متأسفانه در تعریف دیپلماسی شهری مانده ایم، چه برسد به اینکه سیاستگذاری صحیح در این حوزه داشته و بتوانیم به توسعه شهری دست پیدا کنیم. اگر همه سیاستگذاری ها و اقداماتی که در حوزه صنعت، اقتصاد و گردشگری شهرها برای توسعه آنها در حال انجام است، در حوزه دیپلماسی شهری صورت می‌گیرد، قطعاً به نتایج مطلوب تری کسب می‌شود، زیرا دیپلماسی شهری همه زیر ساخت های توسعه شهری را همچون چتری پوشش می‌دهد، اگر شهرهای کشوری همچون آلمان، فرانسه، هلند و ... در توسعه شهری را مورد بررسی قرار دهیم در میابیم، حوزه صنعت، گردشگری و اقتصاد با توازن در حال پیشرفت است و این توازن حرکت به این خاطر است که دیپلماسی شهری در این کشورها به خوبی سیاستگذاری شده است. به نظر می‌رسد در ایران همچنان با نگاه سنتی روبه رو هستیم و هنوز ظرفیت پذیرش و اهمیت مباحث به روز همچون دیپلماسی شهری در برخی از مسئولان و سیاستگذاران حوزه شهری وجود ندارد. شوراها اسلامی شهرها یکی از پیشران های توسعه شهری هستند، ولی تا زمانی که بدنه شورا نگاه سنتی داشته و مباحث نو مقاومت کنند، قطعاً نمیتوان دیپلماسی شهری و توسعه شهری را فراهم آورد. یکی از آسیب ها دیپلماسی شهری و توسعه شهرها، وجود بدنه ضعیف کارشناسی است و همین بدنه کارشناسی در خوشبینانه ترین حالت در اجرای سیاستگذاری ها تاثیر دارند. گاهی شاهد هستیم سیاستگذاری های مطلوب در حوزه دیپلماسی شهری صورت می‌گیرد، ولی به دلیل ضعف بدنه کارشناسی، این سیاست گذاری ضعیف اجرا می‌شود.

اصفهان به عنوان شهری که در دوره های درخشان تاریخی ایران زمین نقش داشته است، در طول صدها سال محلی برای مناسبات بین المللی کشور بود و از تردد تاجران و سیاحان گرفته تا به حضور پذیرفته شدن هیئت های سیاسی اروپایی در دربار صفوی همگی باعث اهمیت روز افزون اصفهان در نظام بین المللی شد؛ ضمن اینکه ویژگی های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی اصفهان نیز همواره نقش موثری در «جهان شهر» بودن آن داشته است. فقدان راهبرد کلان موجب شده است که اساساً زنجیره ای معیوب در امور بین المللی شکل بگیرد و حتی به تخصص های ضروری احساس نیاز نشود؛ برای مثال مشکلات اصفهان در جذب سرمایه گذاری خارجی یا امور بانکی بین المللی صرفاً ناشی از تحریم ها نیست؛ بلکه عدم استفاده به هنگام از متخصصان، فرصت های وسیعی را از شهر گرفته است. در کنار این موضوع اگر عدم استفاده از ظرفیت حقیقی اصفهان در موضوعات بین المللی توسط نهادهای کشوری را نیز قرار دهیم متوجه می شویم که حوزه روابط بین الملل تا چه میزان مهجور واقع شده است.

با توجه به موضوعاتی که برشمرده شد، مسأله اساسی مقاله حاضر این است که کلان شهر اصفهان به دلایل مختلفی، تحت تأثیر جهانی شدن اقتصاد نبوده و این در حالی است که با وجود فراگیر شدن دیپلماسی شهری در جهان و ظهور گسترده همکاری های بین شهری در زمینه های اقتصادی، اصفهان نیز می تواند برای حل برخی از مشکلات اقتصادی و اشتغال، از ابزارهای این نوع دیپلماسی، در راستای توسعه اقتصادی و صنعتی خود استفاده کند. از این رو پژوهش حاضر پژوهش حاضر، بدین دلیل که به آزمودن تاثیر متغیرهای جایگاه و نقش شهر اصفهان در دیپلماسی شهر، منابع گردشگری، خدمات و تسهیلات متناسب و کیفیت حمل و نقل و دسترسی در اصفهان می پردازد و دانش کاربردی در مورد تأثیرپذیری میان این چند متغیر را توسعه می‌دهد، از لحاظ هدف،

پژوهش کاربردی محسوب میشود و از نظر شیوه گردآوری و تحلیل اطلاعات، این پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی است. این پژوهش توصیفی است چراکه به توصیف وضعیت متغیرها و نیز روابط میان آنها میپردازد. از نوع همبستگی است، چراکه با استفاده از تحلیل همبستگی، فن تحلیل آماری و الگوی معادله‌های ساختاری روابط همزمانی میان متغیرها را آزمون و تبیین مینماید (بازرگان هرندی، ۱۳۸۷).

ادبیات نظری پژوهش

مفهوم شناسی دیپلماسی

واژه دیپلماسی از ریشه یونانی (Diploma) گرفته می‌شود، معنی لغوی آن هر برگ یا ورق نوشته‌ای تا شده است و اصطلاحاً ورقه‌ای است که با مهر بالاترین مقام که به موجب آن درجه، سمت، یا امتیازی به کسی داده می‌شود (صدر، ۱۳۸۲: ۴). در معنای خاص، «صفت دیپلماتیک» روابط خارجی دولت و «دیپلماسی» نحوه اداره‌ی آن روابط است. بنابراین مفهوم دیپلماسی در این جایگاه عبارت از «دیپلماسی اداره امور بین المللی بوسیله سفیر و دیگر مأموران دیپلماتیک است». واژه دیپلماسی از نمونه‌های واژه‌هایی است که در حوزه‌های مختلف علوم سیاسی و روابط بین الملل از معانی مختلفی برخوردار است و از دیدگاهها و ابعاد گوناگونی تعریف شده است. آلدپوش و توتونچیان در کتاب دیپلمات و دیپلماسی ضمن ارائه چهل و شش تعریف از واژه دیپلماسی از تعاریفی چون سیاست خارجی، مذاکره سیاسی، دستگاه اداره امور خارجی، علم سیاست، قواعد روابط میان دولتها، فن ارتباط با دیگر کشورها، بهره‌می‌گیرند و معتقدند هر یک از این تعریف‌ها، بیانگر جنبه‌ای از دیپلماسی است، اما خود تعریف زیر را از فرهنگ روابط بین الملل لانگمن می‌پذیرند:

«عمل هدایت روابط میان دولت‌ها از طریق نمایندگان رسمی» (آشنا و جعفری هفتخوانی، ۱۳۸۹: ۱۶۹).

ساتور^۱ می‌نویسد: «دیپلماسی اداره امور بین دولت‌ها به وسایل مسالمت آمیز است» مارتنس^۲ «دیپلماسی را دانش روابط و منافع بین الملل دولت‌ها و یا هنر سازش دادن منافع مختلف بین الملل با هم و در معنی دقیق‌تر دانش یا هنر مذاکره و گفتگو است (صدر، ۱۳۸۲: ۴).

دیپلماسی در بیان نیکلسون^۳، در سه معنای معادل به کار گرفته می‌شود.

۱. گاه به معنای مذاکره^۴ تعریف شده است برای مثال می‌گویند مسائل اختلاف انگیز مرزی از راه دیپلماسی حل و فصل شد.

۲. گاهی معادل سیاست خارجی^۵ است.

۳. گاهی به مفهوم بخشی از امور خارجی هر دولت تعبیر می‌شود.

در واقع از زمان به کارگیری اصطلاح دیپلماسی از اواخر سده هجدهم تعاریف مختلفی از آن ارائه شده است. و برخی دیپلماسی را هنر و قابلیت هدایت روابط بین الدول دانسته‌اند (آقای، ۱۳۸۷: ۵).

از دیدگاه ارنست استاتو^۱ دیپلماسی سنتی ودولت محور عبارت از «کاربرد هوش و مهارت برای هدایت روابط رسمی بین دولتها با حاکمیت مستقل» از دیدگاه المرپلیسچک^۲ نیز دیپلماسی سنتی عبارت از فرایند سیاسی است که

^۱ - E.Satow

^۲ - C.Martens (1866)

^۳ - Harold Nicolson

^۴ - Negotiation

^۵ - Foreign Policy

از طریق آن نهادهای سیاسی (عموماً دولت ها) به برقراری و حفظ روابط رسمی جهت تعقیب اهداف منابع و سیاست های واقعی خود در محیط بین المللی اقدام می کنند. بارستون نیز در کتاب دیپلماسی مدرن «دیپلماسی را شکل دهی و اجرای سیاست خارجی دولت ها دانسته است و مورگنتا دیپلماسی را به مغز متفکر دولت ملی تشبیه کرده است (وحیدی، ۱۳۸۹: ۱۶).

دیپلماسی شهری

مفهوم دیپلماسی در چند دهه اخیر به موازات تحولات سیستم دیپلماتیک بین المللی دستخوش تغییرات گردیده است. اما در مفهوم کلی می توان دیپلماسی را فرایند و یا نهادی تعریف کرد که هدف آن ارائه خود و یا علایق خود به دیگران است. در این راستا ارائه هر نوع تعریفی از دیپلماسی شهری می بایست واجد این ویژگی باشد که ارائه علایق، مفهوم و عنصر اساسی دیپلماسی شهری است. لذا می توان دیپلماسی شهری را فرایند و یا نهادی تعریف کرد که در قالب به کارگیری بازیگرانی در عرصه بین الملل سعی در ابراز علایق خود به دیگران است. در واقع دیپلماسی شهری نوعی از تمرکز زدایی مدیریت روابط بین الملل است که شهرها را به عنوان بازیگران کلیدی بر می گزیند. اعضای اصلی دیپلماسی شهری را مشاوران، مسولان شهری شهرداری و راهنمایان شهرداری ها بر عهده دارند. شهروندان نمی توانند نقش دیپلماتیک را در مقیاس کلان بازی کنند و فقط می توانند در سطح دیپلماسی شهروندی ایفای نقش کنند. دیپلماسی شهری به ابزار حکومت های محلی و انجمن های وابسته به آنها گفته می شود که در مواقعی که حکومت های محلی در حالت کشمکش و تنش به سر می برند یا می خواهند در مورد چالش های مشترک و فرصت های موجود به تعاملات بین المللی بپردازند، کمک می کند تا از طریق گفتگو و مذاکره، راه های همکاری های بین المللی شهر با شهر را فراهم کند و زمینه محیطی آرام و صلح آمیز را برای شهروندان خود مهیا کنند (راشدی، فرجی ملائی، ۱۳۹۵: ۱۰).

انواع و اهداف دیپلماسی شهری

صاحب نظران بر اساس نگرش های مختلف به طبقه بندی دیپلماسی شهری پرداخته اند. برخی معتقدند دیپلماسی شهری دارای دو بعد ملی و بین المللی است. از دیدگاه این عده از نظر بین المللی، باید این نکته مهم در دیپلماسی شهری مدنظر قرار بگیرد که مشارکت شهر با شهر، توسعه فعالیت های مستقل از دستورالعمل های دولت را ممکن می سازد و امکان پاسخگویی بهتر به نیازهای واقعی افراد جامعه را برای شهرداری ها و دولت ها محلی فراهم می سازد. برخی دیگر از اندیشمندان معتقدند می توان دیپلماسی شهری را در دو دسته عمده، شامل دیپلماسی شهری دو جانبه و دیپلماسی شهری چندجانبه تقسیم نمود. بر این مبنا، دیپلماسی شهری دو جانبه همان طور که از نامش پیداست به همکاری های دو جانبه شهر با شهر می پردازد و در قالب همکاری های بین المللی شهر با شهر و تفاهم نامه های بین المللی دو جانبه مصداق پیدا نوع می کند. دوم، دیپلماسی شهری چند جانبه است؛ به عقیده صاحب نظران با توجه به اهمیت مسائل و چالش های فرامرزی برای تمامی جوامع شهری، راه حل های یک جانبه و همکاری های بین المللی دو جانبه در بسیاری از موارد نتوانسته است تامین کننده نیازهای بشری و به خصوص موضوعات شهری باشد؛ به ویژه روند جهانی شدن، منجر به مشکلات و فرصت های جهانی و فراگیر شده است

¹- Ernest Statow

²- Elmer Plischker

که مشارکت و همکاری چند جانبه کلان‌شهرها را می‌طلبد و هیچ شهری نمی‌تواند ادعا کند که به تنهایی قادر به تامین نیازمندی‌های خود است. لازم به ذکر است، هرچند شهرهای جهانی و کلان‌شهرها با ویژگی پیشروی در شبکه جهانی یا اقتصاد جهانی از توانمندی‌های فراوانی در این عرصه‌های بین‌المللی برخوردارند، اما نهادها و سازمان‌های چندجانبه این فرصت را برای شهرهای کوچک نیز فراهم می‌کنند تا بتوانند با دیپلماسی قوی و فعال از فرصت‌های موجود، استفاده برابر داشته باشند. در دیپلماسی چندجانبه، شهرها صرفنظر از میزان اعتبار و اهمیت شان، از حق برابر برای شرکت در مذاکرات برخوردارند بطوری که نماینده شهرداری متناسب با دیگر شهرهای جهانی حق شرکت در تمامی جلسات را داشته و می‌تواند با تمامی نمایندگان به چانه‌زنی بپردازد. (donya-e-qtasad.com).

بر اساس رویه و اهداف تعیین شده می‌توان جدول شماره ۱ را جهت بهبود دیپلماسی شهری ارائه نمود (راشدی، فرجی ملائی: ۱۴).

جدول ۱. بازیگران دیپلماسی شهر و وظایف آنها

اهداف کلانگرا	افزایش تعهدات دیپلماسی شهری	بهبود کیفیت عملکرد دیپلماسی شهری	بازتاب شفاف عملکرد دیپلماسی شهری
شهرداری و شبکه اجتماعی شهری	برنامه پیش بینی شده، اهداف دیده شده، اقدامات مرتبط	برنامه پیش بینی شده، اهداف دیده شده، اقدامات مرتبط	برنامه پیش بینی شده، اهداف دیده شده، اقدامات مرتبط
کمیسیون دیپلماسی شهری وابسته به حکومت محلی	*	*	*
نهادها و سازمان‌های توسعه شهری	*	*	*
نهادهای بین‌حکومتی و جامعه مدنی شهری	*	*	*
نهادهای علمی و پژوهشی	*	*	*

منبع: (راشدی، فرجی ملائی، ۱۳۹۵: ۱۴)

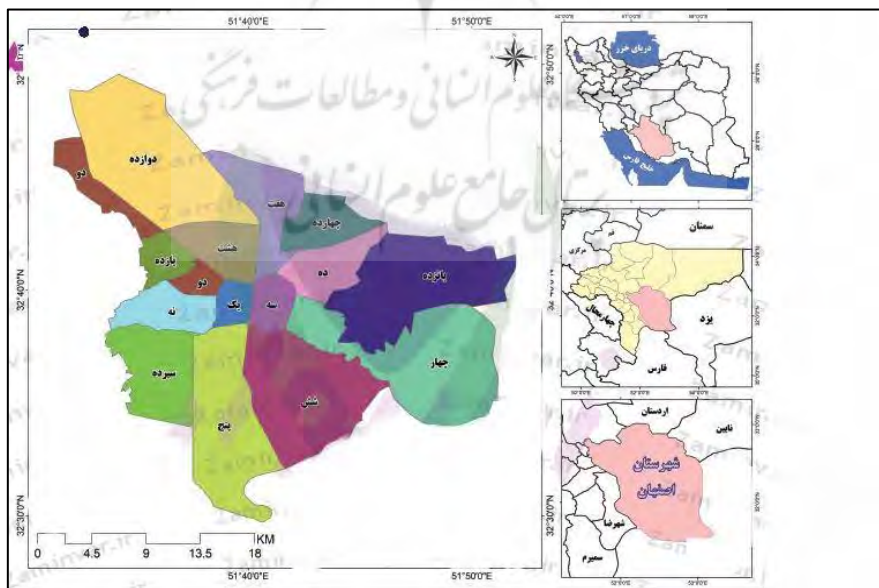
-منطقه شناسی پژوهش

استان اصفهان با مساحت ۱۰۶۱۷۹ کیلومتر مربع، حدود ۶/۲۵ درصد از مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده است. این استان بین ۳۰ درجه و ۴۳ دقیقه تا ۴۹ درجه ۳۶ دقیقه عرض شمالی و ۵۵ درجه و ۳۲ دقیقه دقیقه طول شرقی در ایران مرکزی قرار دارد، در حالیکه شهر اصفهان با طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۳۹ دقیقه و ۴۰ ثانیه شرقی و عرض جغرافیایی ۳۲ درجه و ۳۸ دقیقه و ۳۰ ثانیه شمالی بعد از تهران و مشهد سومین شهر بزرگ ایران است. استان اصفهان با استان‌های ده گانه همسایگی دارد، از شمال به استان مرکزی و سمنان و قم، از جنوب به استان‌های فارس و کهگیلویه و بویر احمد، از مشرق با استان‌های یزد و خراسان جنوبی و از مغرب به استان‌های خوزستان و چهارمحال و بختیاری و لرستان محدود می‌شود (شفقی ۱۳۸۱: ۶). از نظر وسعت، بعد از استان‌های سیستان و بلوچستان، کرمان، یزد، فارس، سمنان و خراسان رضوی حائز مقام هفتم است. بر اساس آخرین تقسیمات سیاسی، استان اصفهان دارای ۳۴ شهرستان، ۵۱ بخش، ۱۰۸ شهر و ۱۳۲ دهستان میباشد (پورتال استانداری اصفهان تاریخ دسترسی: دیماه ۱۳۹۸)

اصفهان از نخستین شهرهایی است که آریاییها آن را در سرزمین ایران بنا نهادند و در طی تاریخ چند هزارساله کشور از شهرهای مهم و بزرگ کشور محسوب شده است. قرارگیری این شهر در مرکز کشور و وجود راههای ارتباطی و سوق الجیشی در دورههای مختلف از مواردی است که بر اهمیت اصفهان افزوده است. شهر اصفهان از دو واحد مجزا، یعنی جی (شهرستان) و یهودیه تشکیل می شده است. مرکز حکومتی در دورههای پیش از صفویه از مراکز جمعیتی (نقاط مسکونی) جدا بوده است و دلیل اصلی این امر را باید در نظام کاستی حاکم و وجود حصار و جدا گزینی جستجو کرد.

در دوره صفویه با انتخاب اصفهان به عنوان پایتخت، شهر مجدداً رونق و اعتبار خود را باز یافت و پیشرفت و رشد معماری و شهرسازی به حد اعلائی خود رسید و این شهر به عنوان یکی از ثروتمندترین و باشکوه ترین شهرهای دنیا مطرح گردید. در این دوره علاوه بر مهمترین اقدامات شهرسازی که صورت پذیرفت، استخوانبندی اصلی شهر در تمامی دوره های بعدی تا حال حاضر پایه گذاری شد. احداث مجموعه میدان نقش جهان (شامل کاخ عالی قاپو، مسجد شیخ لطفالله، مسجد جامع، بازار قیصریه)، مجموعه کاخهای صفویه، پلها (شامل پل الله وردی خان یا سی و سه پل، پل خواجو، پل چوبی، پل شهرستان) و خانه های بزرگ و تاریخی، میدانی و خیابانها چون چهارباغ به وجود آمد. ساخت این بناها و آثار در آن دوره، پایه اصلی جاذبه های گردشگری شهر اصفهان شد. شکل فضایی توریسم در شهر اصفهان بر دو محور طبیعی و مصنوعی شهر استوار است. محور اول بر پایه رودخانه زاینده رود استوار است و دارای جاذبه های، سی و سه پل، پل خواجو، پل شهرستان، پل مارنان، پل چوبی، باغ پرندگان، باغ گلها و پارکهایی است که در دو طرف حاشیه زاینده رود قرار دارند، مانند پارک مشتاق، زاینده رود، ملت، کودک، آبشار سوم و ... محور دوم، حول خیابان چهارباغ است که خود از فضاهای مهم محسوب میشود و شامل جاذبه های کاخ هشت بهشت، پارک رجایی، پاساژهای تجاری و تأسیسات اقامتی و خدماتی میشود.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی استان و شهر اصفهان

متن: <http://www.mosaferim.ir>

اصول اساسی دیپلماسی شهری

دیپلماسی شهری و خواهرخواندگی

برخلاف دیپلماسی رسمی، دیپلماسی شهری مدعی است که روند توسعه باید از مسیر جزء به کل عبور کند و در اینجاست که می‌تواند رقیبی جدی برای دیپلماسی رسمی قلمداد شود. بسیاری از شهرداری‌های شهرهای بزرگ، دفتر امور بین‌الملل فعالی دارند که با وجود ارتباط با وزارت امور خارجه، کاملاً از آن مستقل است؛ به‌عنوان مثال با وجود تصمیم رئیس‌جمهور آمریکا در خروج از پیمان زیست‌محیطی پاریس، ۴۰۰ شهردار ایالات متحده که نماینده ۷۰ میلیون جمعیت آمریکایی هستند، همچنان پایبندی خود به این پیمان را حفظ کرده‌اند. در این بین، لس‌آنجلس تا ۲۰۱۶، ۱۱ درصد از تولید گازهای گلخانه‌ای خود را کاهش داده است و در صورت ادامه یافتن این روند، تا سال ۲۰۵۰ تولید این گازها را به صفر می‌رساند. همکاری میان مسئولان شهری با یکدیگر از سطوح دوجانبه فراتر رفته است و سازمان‌ها و گروه‌هایی همچون سی ۴۰ (با هدف توسعه پایدار زیست‌محیطی)، ۱۰۰ شهر منعطف، شهرهای متحد و حکومت‌های محلی، سران شهرهای جهانی و شبکه شهرهای قدرتمند در سطح چندجانبه به توسعه دیپلماسی شهری مشغول هستند. همچنین، بسیاری از شهرها در پی تعمیق روابط دوجانبه، تفاهم‌نامه‌های خواهرخواندگی با یکدیگر منعقد کرده‌اند. شهرهای خواهرخوانده یا شهرهای دوقلو به‌دنبال آن هستند که روابط فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و حتی سیاسی میان خود را در جهتی مؤثر ارتقا دهند. قراردادهای این‌چنینی به بعد از جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۴۷ بازمی‌گردند که البته هدف اصلی در آن زمان حفظ صلح و سازش بوده است، با این حال روزبه‌روز بر نقش این قراردادها در حوزه‌های اقتصادی افزوده شده است. هم‌اکنون ۱۷ شهر در ایران نیز مجموعاً با ۸۲ شهر از کشورهای مختلف دنیا تفاهم‌نامه خواهرخواندگی منعقد کرده‌اند و جالب آن است که با وجود قطع کامل دیپلماسی رسمی میان ایران و ایالات متحده، تهران و لس‌آنجلس خواهرخوانده هستند (<https://shahrarnews.ir/fa/news>).

آبادان، دلیجان، گرگان، همدان، اصفهان، کرمانشاه، مراغه، مشهد، قم، رشت، ساری، شیراز، تبریز، ارومیه، یزد و زنجان از دیگر شهرهایی هستند که با همتهای فرامرزی خود خواهرخوانده شده‌اند. در این میان، تهران با ۲۱ تفاهم‌نامه در صدر و بعد از آن به ترتیب اصفهان با ۱۷ و تبریز با ۱۰ تفاهم‌نامه در مقام‌های بعدی قرار دارند (همان). با این حال، مشکلات بی‌شماری مانع از رشد کمی و کیفی دیپلماسی شهری در ایران شده است که از جمله آن‌ها باید به غلبه مرکزگرایی در امور داخلی (اداری) و سنگینی نظام اداری دولتی، سیطره نگاه سیاسی بر دیپلماسی شهری و وجود حساسیت‌های فرهنگی اشاره کرد، این درحالی است که این نوع دیپلماسی می‌تواند در جهت کاهش تنش در سطوح بین‌المللی و منطقه‌ای و تأمین نیازهای کشور، به‌ویژه در دوران تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا، توسعه دیپلماسی عمومی و حفظ ارتباط با مردم کشورهای قدرتمند، پرفایده باشد.

اما خواهرخوانده‌ها چگونه هم‌دیگر را پیدا می‌کنند؟

شهرها از طرق مختلفی یکدیگر را پیدا می‌کنند؛ گاهی شهردار دو شهر هم‌دیگر را ملاقات کرده و با هم‌دیگر آشنا می‌شوند و پس از آن مقدمات آشنایی و خواهرخواندگی شهرهای خود را فراهم می‌آوردند. در موارد دیگر گروه یا افرادی از اجتماع، معلمان، تجار یا اعضای انجمن‌های قومی جریان امور را به دست می‌گیرند و کمیته خواهرخواندگی ایجاد می‌کنند، و سپس از رهبران منتخب خود می‌خواهند همکاری رسمی بین دو کشور صورت

گیرد. بعضی شهرها بخاطر هم نام بودن، یا بخاطر این که جشن و فستیوال مشابهی دارند با یکدیگر خواهرخوانده می‌شوند و در یک کلام یک نگاه و یا انگیزه ای مشترک، دو شهر را به سمت و سوی خواهرخواندگی سوق خواهد داد (www.dana.ir).

دیپلماسی شهری و شبکه‌های همکار شهری

جهانی شدن، در ابعاد سیاسی موجب بروز تغییراتی از قبیل افزایش ارتباطات فرامرزی میان بازیگران غیردولتی، افزایش قوانین و مقررات فرا کشوری، افزایش مشارکت بخش خصوصی در تدوین مقررات جهانی و گسترش جامعه مدنی جهانی شده است. به علاوه، تشدید آگاهی جهانی همراه با وابستگی متقابل شدید و گردش پرشتاب کالاها، خدمات، انسانها و اطلاعات موجب فرسایش حاکمیتها، کاهش نقش دولتهای ملی، کم‌رنگ شدن مرزها و سرزمین زدایی شده است. در حال حاضر، همکاریهای شهری برخلاف خواهرخواندگی در مفهوم جنگ سرد که بر همکاری متقابل تأکید داشت، بر مفاهیمی چون دموکراسی، صلح سازی و ترویج حقوق بشر تأکید دارد. به گونه ای که انگیزه ها و سطوح همبستگی که زمینه ساز این فعالیتها است، متفاوت از پروژههای سنتی خواهرخواندگی است نوعی از این تحولات، در همکاریهای دوجانبه و چندجانبه شهری دولتهای غربی با شهرهای کشورهای دیگر به منظور ترویج نگرشها و منافع سیاسی قابل تأمل است. به عنوان مثال، دیپلماسی فرو ملی از نظر غربیها معطوف به جهانی سازی و سرزمین زدایی تعریف می‌شود. بر این اساس حکومتهای محلی با دسترسی به گروههای محلی میتوانند گفتگوهایی را پیش ببرند که بر روی یک فرهنگ صلح مورد نظر غربیها کار کنند. این حکومتها میتوانند در خصوص پیشگیری از منازعه، فرهنگ صلح و همبستگی را ترویج کرده و آشنایی با مباحث صلح جهانی را در مناطق خود ارتقاء دهند. فعالیتهای آنها در این زمینه میتواند شامل کمپینها و فستیوالهای صلح، محلهای اجتماع جوانان، آموزش صلح در مدارس و برقراری روابط شهری به منظور صلح باشد. دیدگاهی در حال ظهور وجود دارد که شهرها میتوانند به عنوان تأمین کنندگان امنیت، نقش ایفا نمایند و خط مقدم مقابله با چالشهای اقتصادی، زیست محیطی، سیاسی و امنیتی قلمداد شوند. از این رو، در چارچوب مفهوم «شهرهای امن» باید توازنی میان ابعاد مسئولیت در سطوح محلی، ملی و منطقه ای پیشینی شود تا شهرها و مقامات شهری، بتوانند محیط امنتری را ایجاد نمایند (دهشیری و خرمی، ۱۳۹۷: ۹۵-۹۶). شهرها در سطح منطقه‌ای، می‌توانند سامانه‌های عملی شهری را شکل دهند که در پی ایجاد تشریک مساعی برای افزایش برتری رقابتی کل منطقه در اقتصاد جهانی است. رابطه میان شهرهای کشورهایی مانند: سنگاپور، اندونزی و مالزی، روشن‌ترین نمونه‌های چنین سامانه‌های شهری عملی فعال هستند.

دیپلماسی شهری و شهروند دیپلمات

در معنای کلی، دیپلماسی شهروندی به مفهومی اطلاق می‌شود که در آن شهروندان معمولی به عنوان نمایندگان غیررسمی کشور خودشان در زمینه روابط خارجی، ایفای نقش می‌کنند. در دیپلماسی شهروندی، شهروندان از حق برقراری ارتباط با شهروندان جوامع دیگر برخوردار هستند تا بتوانند به دیدگاه‌های مشترک برسند و یا تاثیرات نامطلوب ناشی از سیاست‌های خارجی نادرست برخی دولت‌ها را از بین ببرند. امروزه بخش اعظمی از فعالیت‌های مربوط به دیپلماسی شهروندی با استفاده از رسانه‌های نوین به انجام می‌رسد. رسانه‌های نوین این امکان را

برای عده زیادی از شهروندان جوامع گوناگون فراهم نموده که بتوانند با یکدیگر به صورت رودررو به گفتگو و تبادل نظر بپردازند. در جهان امروز، با وجود پیشرفت های بزرگ علمی، شناخت و آگاهی متقابل مردم دنیا از اخلاق، افکار و رفتار یکدیگر، در رفع بحران های جهانی از تاثیر به سزایی برخوردار است و علت اصلی عدم تفاهم بین المللی نیز این است که هنوز ملل دنیا نمی توانند درباره زندگی جمعی یکدیگر اطلاعات لازم را کسب کنند و نسبت به هم بی-اعتمادند. لذا برقراری ارتباط در چارچوب دیپلماسی شهروندی برای توسعه روابط انسانی، رفع اختلاف ها، از بین بردن بی اعتمادی ها و دشمنی ها و ایجاد تفاهم در جوامع گوناگون دنیا، از اهمیت ویژه ای برخوردار است (آذری، و کیا، ۱۳۹۴).

کاربرد دیپلماسی شهر در اصفهان

- مراکز فعال دیپلماسی شهری اصفهان

در ایران، تقریباً هر استانی برای تسخیر اذهان توریست های خارجی که وارد کشور میشوند، مراکزی شامل موجود می باشد تا ارتباط با خارجی های سفر کرده به ایران، حتی پس از بازگشت حفظ شود و دیپلماسی شهروندی میزبان، اجرا شود. البته هدف کلانتر این کشور عمدتاً ساماندهی و حتی ترمیم (ایران هراسی های رسانه های غربی-عربی-عبری) تصاویری است که شهروندان میهمان، در سفر به ایران باید ببینند. وزارت امور خارجه و معاونت دیپلماسی عمومی، اداره کل ارتباطات و امور بین الملل شهرداری ها، سازمان هتلداری و گردشگری کشوری شوراهای اسلامی شهر، مرکز بین المللی توسعه خواهرشهرهای ایران و... تنها بخشی از این مراکز هستند. در میان این نهادها مرکز دیپلماسی شهروندی، مرکز بین المللی توسعه خواهرشهرهای ایران و اداره کل ارتباطات و امور بین الملل شهرداری ها بیشتر از بقیه فعالیت داشته اند. از جمله کلان شهرهای ایران که ظرفیت های کم نظیری در دیپلماسی شهری دارد اصفهان است. از جمله مراکزی (جدای از مراکز عنوان شده در بالا) در این کلان شهر وظایفی در حوزه دیپلماسی شهری به عهده دارند مرکزی است با عنوان مرکز اصفهان شناسی و خانه ملل وابسته به شهرداری اصفهان. همان گونه که از نام این مراکز پیداست دومین وظیفه آنها فعالیت در حوزه بین المللی و البته روابط اصفهان و خواهرخوانده هایش است.

دیپلماسی شهری و خواهرشهرهای اصفهان

خواهر شهر عهد و پیمانی است که معمولاً بین دو شهر منعقد می شود که از جنبه های خاصی دارای برخی اشتراکات هستند و از این رو ارتباطات خاصی بین آنها برقرار می شود. این ارتباطات در شناسایی خصوصیات هر یک از شهرها ضروری است. پس از شکل گیری چنین رابطه ای، اقدامات قانونی خاصی توسط وزارت امور خارجه برداشته می شود و عالی ترین مقامات دو شهر قرارداد خواهران خواهر را امضا می کنند. خواهران شهرها اقدامات خاصی را به عنوان نشانه دوستی انجام می دهند، از جمله نامگذاری خیابان یا پارک به نام خواهرانشان. دلیل انتخاب چنین عنوانی برای چنین قراردادهایی (خواهرخواندگی) این است که کلمه "شهر" یک اسم زن است. شهر اصفهان در حال حاضر یکی از مهمترین شهرهای جهان (یکی از ۱۰ شهر تاریخی جهان) به حساب می آید. آثار تاریخی آن، از جمله میدان امام (نقش جهان)، به عنوان میراث بزرگ بشریت شناخته شده است. این شهر اکنون ده شهر خواهر دارد. شهرهای فلورانس در ایتالیا، سن پترزبورگ در روسیه، شیان در چین، لاسی در رومانی

، ایروان در ارمنستان ، هاوانا در کوبا ، فرایبورگ در آلمان ، کوالالمپور در مالزی ، بارسلون در اسپانیا و شهر کویت از جمله خواهران شهرهای اصفهان. همچنین پیشنهادهایی برای تقویت چنین توافقاتی ارائه شده است ، از جمله تأسیس بازاری به نام بازار ملتها برای نمایش سنت ها و صنایع دستی هر یک از خواهران یا تأسیس باغ ملل. آنچه در مورد این شهرها (خواهران) می توان گفت این است که بیشتر آنها دارای آثار تاریخی یا هنری منحصر به فرد و گاه مشهور جهانی هستند که هر یک از آنها را می توان به عنوان یک دستاورد هنری در نظر گرفت و این هنرها و آثار تاریخی بازی کرده اند نقش بسزایی در گسترش روابط با چنین شهرهایی دارد. در مقاله حاضر ، ابتدا مختصراً به ویژگیهای تاریخی و هنری شهر اصفهان پرداخته می شود و در ادامه مشخصات خواهران اصفهان بیان می شود.

شهروند دیپلمات

ابتکار «شهروند دیپلمات» به دنبال آن است تا آن دسته از تسهیلاتگران شهروندی از جمله بازرگانان، اساتید، ورزشکاران، دانشجویان، فعالان فرهنگی و رسانه‌ای، ایرانیان خارج از کشور و غیره که دارای بسترها و کانال‌های مناسب و مجاز برای معرفی و تقویت جایگاه، برند و ظرفیت‌های اصفهان در شهرهای خواهرخوانده و کشورهای شان هستند، بتوانند در قوت بخشیدن به ارتباطات فرهنگی، هنری، اقتصادی و علمی طرفین به کنشگری بپردازند. در راستای برنامه‌ریزی‌های صورت گرفته، این ابتکار اداره کل ارتباطات و امور بین‌الملل شهرداری اصفهان که با همکاری نمایندگی وزارت امور خارجه، کنسرسیوم همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌ها و شهرک علمی تحقیقاتی و اتاق بازرگانی اصفهان به عنوان بازوهای اصلی فکری و اجرایی در دستور کار قرار دارد، ۱۳ سلسله نشست با عنوان «هم‌نشست خواهرشهرها» را برگزار خواهد کرد و در هر یک، پرونده یکی از ۱۳ شهر خواهرخوانده اصفهان را با حضور شهروندان تسهیلاتگر برای شناسایی عملیاتی ظرفیت‌های همکاری در دستور کار خود قرار خواهد داد (مدیرکل ارتباطات و امور بین‌الملل شهرداری اصفهان، ۱۳۹۹).

ساختار کلی پژوهش

ساختار کلی پرسشنامه را بر اساس تعداد متغیرها و ابعاد مورد بررسی نشان می‌دهد. ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده از ۰/۷ بیشتر بوده و حاکی از آن است که پرسشنامه طراحی شده از قابلیت اطمینان بالایی برخوردار است. با توجه به قلمرو مکانی و زمانی، جامعه آماری پژوهش را «اساتید و متخصصین روابط بین‌الملل، علوم سیاسی و جغرافیای برنامه ریزی توریسم» تشکیل می‌دهند. در این پژوهش برای تعیین حجم نمونه از جدول (مورگان سکاران، ۲۰۰۱) بهره گرفته شده است. بر اساس آمار به دست آمده از جدول مورگان و با توجه به حجم جامعه در این پژوهش نمونه برابر ۴۰ نفر برآورد گردید که با توجه به محدودیت های موجود به ۲۵ نفر دسترسی یافتیم. روش نمونه گیری پژوهش حاضر، خوشه‌ای هدفمند (غیرتصادفی) است، زیرا ابتدا دانشگاه‌های میزبان گرایش‌های روابط بین‌الملل و جغرافیا و برنامه ریزی توریسم و مدیران ارشد شهرداری اصفهان به عنوان خوشه انتخاب شده و سپس درون هر دانشگاه و سازمان تعدادی استاد یا دانشجویی یا مدیر رشته‌های مربوط انتخاب شده است.

جدول ۱. ساختار پرسشنامه

متغیرهای مورد جمع سوالات	ضریب آلفای کرونباخ	تعداد سوالات	ابعاد مورد بررسی
بررسی			نقش و جایگاه اصفهان در دیپلماسی

شهری		۹۴٪	درجه و جایگاه ۶
میزان آگاهی مسئولان نسبت به موضوع	۱		شهری
میزان توفیق برنامه ریزی توسعه	۱		
دیپلماسی شهری			
میزان همکاری شهرداری اصفهان با	۱		
دیگر شهرداری های دیگر جهان			
فرهنگ شهری	۱		
امنیت شهری	۱		
میزان جذابیت آثار تاریخی و فرهنگی	۱	۹۳٪	منابع گردشگری
سیاست خارجی رسمی	۱	۹۱٪	گفتمان حاکم بر ۴
تحریم های بین المللی	۱		سیاست خارجی
دیپلماسی عمومی	۱		
ساختار فرهنگی - مذهبی شهر اصفهان	۱		
-کیفیت تسهیلات و خدمات	۱		سرویس ها و ۲
توان های فضای توریستی شهر	۱	۸۸٪	تسهیلات
کیفیت ناوگان حمل و نقل	۱	۸۸٪	حمل و نقل و ۲
کمیت ناوگان حمل و نقل	۱		دسترسی

- تحلیل آماری

تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

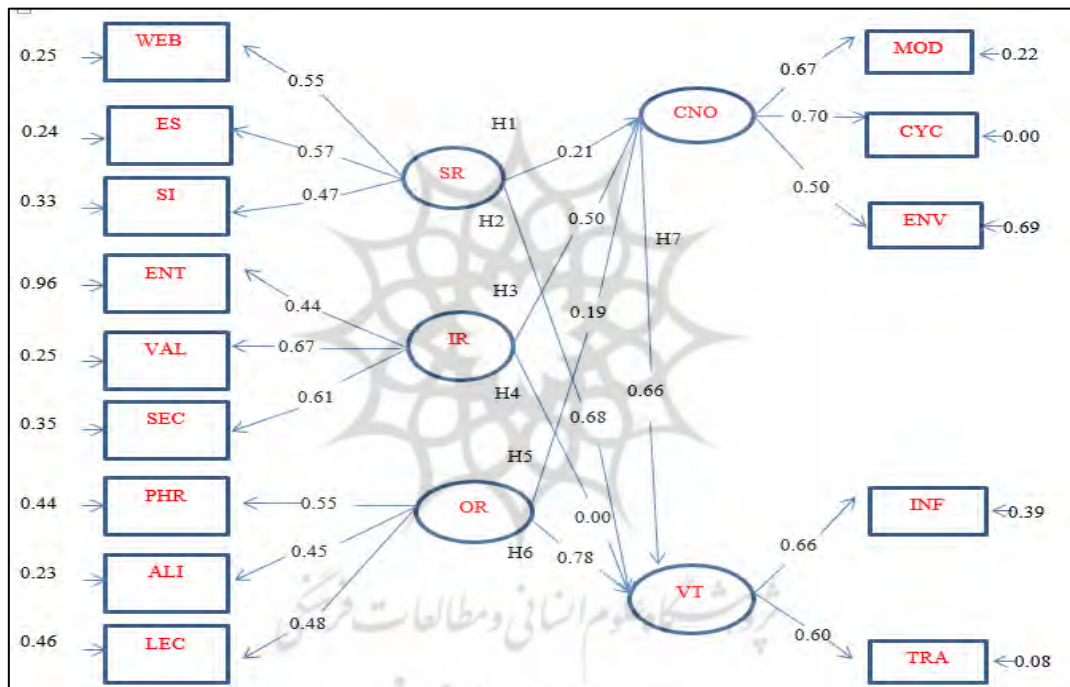
الگوی اندازه گیری شده با ۵ بعد با استفاده از تحلیل مسیر در الگوی معادله‌های ساختاری مربوط به شاخص‌های الگوی مذکور را t-Value آزمون شد. جدول ۲ بارعاملی و همبستگی هر شاخص (Sig) و معناداری (به جز INT) نشان می‌دهد. همه بارهای عاملی بیشتر از ۰/۴۰ نشان داده شده است. بنابراین الگوی ارزیابی شده به خوبی فرضیه‌های پژوهش در سطح ۰/۰۵ درصد نشان می‌دهد.

ویژگی‌های ساختاری سازه و شاخص‌های آن (در مقیاس ابعادی) با استفاده از اعتبار همگرا و واگرا در تحلیل عاملی تأییدی و تحلیل مسیر قابل بررسی است. در این بخش با استفاده از اعتبار سازه و میانگین واریانس‌های استخراج شده در خروجی نرم افزار لیزرل (باگزی و یی ۱۹۸۸؛ چاو، ۱۹۹۷) به تحلیل این سازه به منظور تأیید انتخاب مناسب

فرضیه‌ها پردازیم. رویکردی دیگر که به منظور تأیید روایی سازه در الگوی مفهومی مطرح شده توسط فورنل و لارکر (۱۹۸۱) عنوان شده است. بر اساس این رویکرد همبستگی بین متغیرهای پژوهش خود نشان از برازش خوب الگوی مفهومی خواهد بود. این نتایج از خروجی نرم افزار لیزرل و با استفاده از میانگین واریانس‌های استخراج شده حاصل شده است. این سازه، اعتبار بالایی را در الگوی مفهومی پژوهش نشان می‌دهند. بنابراین الگوی ارزیابی شده در سطح خوبی از اعتبار سازه قرار دارد.

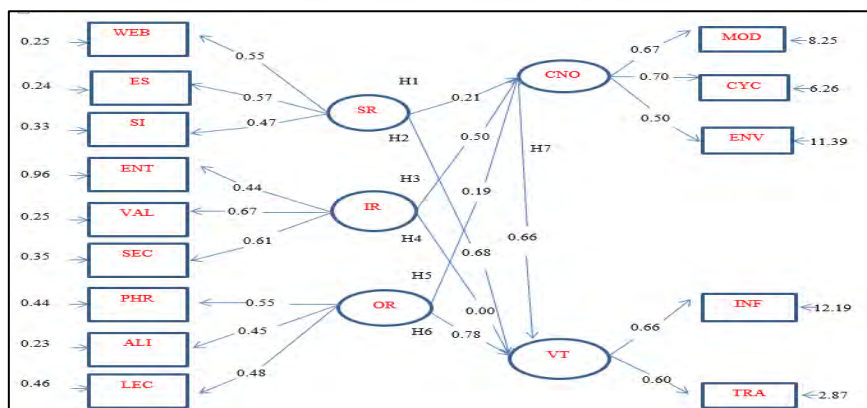
ضمن اینکه در این تحقیق پرسشنامه به منظور کسب اطلاعات از ۱۵ مولفه در مقیاس ۴ گزینه ای لیکرت، ۱ =خیلی ضعیف تا ۴ =زیاد تدوین شده است. جداول فراوانی و همچنین نمودار دایره ای ابزارهایی هستند که در این قسمت بکار گرفته شده است. با استفاده از این ابزارها مطلوبیت پاسخ ها در هر سؤال و همچنین برازندگی سؤال مطرح شده، آزمون می شود.

شکل ۱. الگوی ساختاری پژوهش برای تأیید یا رد فرضیه در حالت نرمال

Chi-square=172.66 df=67 p-value=0.00000 Rmsea=0.074

شکل ۲. الگوی ساختاری پژوهش برای تأیید یا رد فرضیه‌ها پژوهش در حالت معناداری پارامترها

Chi-square=172.66 df=67 p-value=0.00000 Rmsea=0.074

جدول ۲. بارعاملی و t-Value الگوی ارزیابی شده

سازه معیار	بار عاملی	معناداری
درجه و جایگاه	٪۶۸	۱۶/۶۷
شهری	٪۵۷	۱۵/۱۹
	٪۶۶	۱۴/۳۱
	٪۵۷	۱۵/۱۹
	٪۶۲	۱۲/۱۷
	٪۷۵	۱۶/۹۰
	٪۶۰	۱۲/۰۸
منابع گردشگری	٪۶۷	۱۵/۴۹
گفتمان حاکم بر سیاست خارجی	٪۲۱	۴/۷۸
	٪۳۳	۷/۹۰
	٪۲۱	۴/۷۸
	٪۲۴	۵/۲۲
میزان خدمات و تسهیلات	٪۵۵	۱۰/۳۷
	٪۵۵	۱۰/۳۷
حمل و نقل و دسترسی	٪۵۷	۱۵/۱۹
	٪۵۷	۱۵/۱۹

جدول ۳. آزمون اعتبار ابعاد دیپلماسی شهری

دیپلماسی شهری	منابع گردشگری	گفتمان سیاست خارجی	خدمات و تسهیلات	حمل و نقل و دسترسی
درجه و جایگاه شهری	۰/۸۵			
منابع گردشگری	۰/۵۴	۰/۸۷		
گفتمان حاکم بر سیاست خارجی	۰/۲۱	۰/۲۴	۰/۲۲	
خدمات و تسهیلات	۰/۴۸	۰/۵۴	۰/۵۰	۰/۵۲
حمل و نقل و دسترسی	۰/۵۰	۰/۴۳	۰/۴۷	۰/۶۲

جدول ۳ نتایج مربوط به آزمون الگوی پیشنهادی به منظور تأیید یا رد فرضیه‌ها و نتایج آزمون فرضیه‌ها را نشان می‌دهد.

در بعد درجه و جایگاه شهری

بر اساس اطلاعات مندرج در پرسشنامه، سوال اول به منظور بررسی شاخص‌ها دیپلماسی شهر موثر در توسعه اصفهان، درجه و جایگاه شهری اصفهان ارزیابی و تدوین شده است. به منظور نشان دادن مطلوبیت سئوالات طراحی شده در این سازه از جدول توزیع فراوانی استفاده شده است. جدول ۲ موقعیت‌ها فعلی در ارتباط با این سئوالات را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج بدست آمده در جدول ۲ و ۳، سئوالات مربوط به متغیرهای مربوط به دیپلماسی شهر نشان داده شده است. نظر ۲۲ پاسخ‌دهنده بیشتر از ۳ بوده (انتخاب پاسخ‌ها متوسط و زیاد) که نشان می‌دهد ۸۸٪ پاسخ‌دهندگان تأثیرات درجه و جایگاه شهری اصفهان در عرصه دیپلماسی شهر را مثبت برآورد کرده‌اند.

در بعد منابع گردشگری

بر اساس اطلاعات مندرج در پرسشنامه، به منظور بررسی شاخص منابع گردشگری موثر در عرصه دیپلماسی شهر ارزیابی و تدوین شده است. به منظور نشان دادن مطلوبیت سئوالات طراحی شده در این سازه از جدول توزیع فراوانی استفاده شده است. جدول ۲ موقعیت‌های فعلی در ارتباط با این سئوالات را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج بدست آمده از جدول ۲ و ۳، سئوالات مربوط به شاخص منابع گردشگری نشان داده شده است. نظر ۲۳ پاسخ‌دهنده بیشتر از ۳ بوده (انتخاب پاسخ‌های متوسط و زیاد) که نشان می‌دهد ۹۲٪ پاسخ‌دهندگان وضعیت متغیر منابع گردشگری اصفهان را موثر و مثبت در عرصه دیپلماسی شهری مثبت برآورد کرده‌اند.

گفتمان حاکم بر سیاست خارجی

بر اساس اطلاعات مندرج در پرسشنامه مولفه‌های به منظور بررسی شاخص‌های گفتمان حاکم بر سیاست خارجی موثر بر دیپلماسی شهری اصفهان ارزیابی و تدوین شده است. به منظور نشان دادن مطلوبیت سئوالات طراحی شده در این سازه از جدول توزیع فراوانی استفاده شده است. بر اساس نتایج بدست آمده در جدول ۲ و ۳، سئوالات مربوط به شاخص‌های گفتمان سیاست خارجی نشان داده شده است. نظر ۷ پاسخ‌دهنده بیشتر از ۳ بوده (انتخاب پاسخ‌ها متوسط و زیاد) که نشان می‌دهد ۲۸٪ پاسخ‌دهندگان وضعیت این متغیر را نامطلوب و منفی در دیپلماسی شهری اصفهان برآورد کرده‌اند.

بعد خدمات و تسهیلات

بر اساس اطلاعات مندرج در پرسشنامه مولفه‌های به منظور بررسی شاخص‌های خدمات و تسهیلات اصفهان را موثر در دیپلماسی شهر ارزیابی و تدوین شده است. به منظور نشان دادن مطلوبیت سئوالات طراحی شده در این سازه از جدول توزیع فراوانی استفاده شده است. بر اساس نتایج بدست آمده در جدول ۲ و ۳، سئوالات مربوط به شاخص‌های خدمات و تسهیلات نشان داده شده است. نظر ۱۴ پاسخ‌دهنده بیشتر از ۳ بوده (انتخاب پاسخ‌ها متوسط و زیاد) که نشان می‌دهد ۵۶٪ پاسخ‌دهندگان وضعیت این متغیر را نسبتاً موثر و مثبت در دیپلماسی شهری اصفهان برآورد کرده‌اند.

بعد حمل و نقل و دسترسی

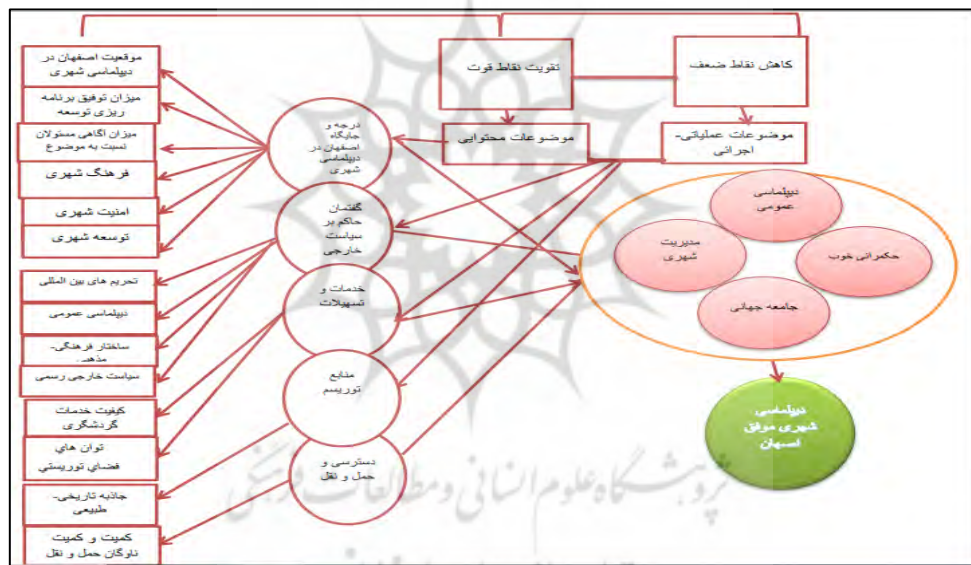
بر اساس اطلاعات مندرج در پرسشنامه، به منظور بررسی شاخص حمل و نقل و دسترسی موثر در دیپلماسی شهری ارزیابی و تدوین شده است. به منظور نشان دادن مطلوبیت سئوالات طراحی شده در این سازه از جدول توزیع

فراوانی استفاده شده است. جدول ۲ و ۳ موقعیت های فعلی در ارتباط با این سئوالات را نشان می دهد. بر اساس نتایج بدست آمده در جدول ۳ و ۲، سئوالات مربوط به مولفه های حمل و نقل و دسترسی موثر در دیپلماسی شهری اصفهان نشان داده شده است. نظر ۱۵ پاسخ دهنده بیشتر از ۳ بوده (انتخاب پاسخ های متوسط و زیاد) که نشان می دهد ۶۰٪ پاسخ دهندگان وضعیت این متغیر را در دیپلماسی شهری اصفهان موثر برآورد کرده اند.

جدول ۴. نتایج آزمون فرضیات با توجه به تحلیل مسیر

فرضیه ها	مسیر	تخمین استاندارد	معناداری پارامترها	نتایج آزمون
۱	ابعاد دیپلماسی شهر درباره درجه و جایگاه شهری	۰/۸۵	۹/۰۱	تایید
۲	ابعاد دیپلماسی شهر درباره منابع گردشگری	۰/۸۷	۹/۱۱	تایید
۳	گفتمان حاکم بر سیاست خارجی	۰/۲۸	۳/۴۵	عدم تایید
۴	ابعاد دیپلماسی شهر درباره دسترسی و حمل و نقل	۰/۶۲	۷/۱۸	تایید
۵	ابعاد دیپلماسی شهر درباره خدمات و تسهیلات	۰/۵۲	۶/۹۲	تایید

شکل ۴. توسعه فرضیه ها و الگوی مفهومی

نتیجه گیری و دستاورد علمی پژوهشی

وجه مشترک بیشتر تعاریف در دیپلماسی شهری نشان میدهد که شهرها در سیاست جهانی و روابط بین الملل قابلیت جایگزین شدن برخی از نقش های دولت ها را دارند. دیپلماسی شهری در واقع بخش اجرایی و عملیاتی دیپلماسی رسمی است که با نشان دادن توانایی ها و پتانسیل های شهری به موازات دیپلماسی عمومی و با به کار بردن آن در جهت توسعه ی اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی شهرها، در عرصه گسترش تکنولوژی و تبادل اطلاعات به افزایش وزن سیاست خارجی و کسب منافع ملی می انجامد. مهمترین هدف دیپلماسی شهری در وهله اول توسعه ی اقتصادی شهرها، توسعه توریسم و جذب بازار بین المللی در شبکه ی شهرهای همکار می باشد. دیپلماسی شهری با ایجاد تعاملات فرهنگی، اجتماعی و عقد تفاهم نامه ها و پیمان های مشترک شهر به شهر در زمینه های مختلف از جمله، صنعت گردشگری سبب افزایش جذب سرمایه گذاری های خارجی می شود که خود منجر به بهبود و تقویت

زیرساخت های موجود و جدید می باشد. احساس امنیت، اعتماد و ذهنیت خوب نسبت به یک کشور و مردم آن، که دارای فرهنگ و تاریخ غنی می باشند، به دست آوردن تصویر بین المللی مطلوب در دیپلماسی عمومی منجر به موفقیت دیپلماسی شهری پایدار و مطلوب می شود.

در این رساله اصفهان را به عنوان مطالعه موردی انتخاب کردیم و برای اینکه بتوانیم جایگاه و کاربرد دیپلماسی شهری را در اصفهان درک کنیم به دنبال پاسخ به این سوال اصلی که اصفهان به لحاظ موقعیت و ظرفیت دیپلماسی شهری چگونه می تواند در افزایش منافع ملی و ارتقاء سیاست خارجی نقش موثری ایفا کند از اینرو رویکرد اصلی پژوهش بررسی جایگاه و ظرفیت های دیپلماسی شهری اصفهان و همچنین توجه به محدودیت ها و به عبارتی ضعف های موجود در شهر اصفهان است.

دیپلماسی شهری مانند دیپلماسی رسمی مبتنی بر روابطی است که یک شهر با دیگر شهرها برقرار میکند که اشکال مختلفی از دیپلماسی مورد بررسی قرارگرفت و در نهایت به ابعاد و اشکال دیپلماسی شهری از حیث موضوعاتی و رویه ای و همچنین از حیث عملیاتی و اجرایی در قالب قرارداد و پیمانهای همکاری اشاره شد. بدین ترتیب، می توان گفت انواع گوناگون دیپلماسی شهری که تاکنون در اصفهان صورت گرفته عبارتند از دیپلماسی شهری دو جانبه و دیپلماسی شهری چند جانبه، که دیپلماسی دو جانبه یا شهر به شهر ساده ترین نوع رابطه یک شهر، رابطه آن با شهر دیگر است که منجر به شکل گیری روابطی دو جانبه میشود و زمینه ای برای بستر همکاری های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بین دو شهر می شود. روابط دو جانبه شهرها در نتیجه تشابهات و اشتراکاتی بین دو شهر صورت میگیرد که روابط خواهرخواندگی اصفهان با سیزده شهر یکی از این انواع دیپلماسی شهری دو جانبه است.

براین اساس دیپلماسی شهری دو جانبه در قالب همکاری های بین المللی شهر با شهر و تفاهم نامه های بین المللی دو جانبه هم مصداق پیدا میکند در اصفهان دیپلماسی شهری چندجانبه در مجموعه و شبکه ای از شهرها در محیط بین المللی انجام گرفته است. حسن این شکل از دیپلماسی در این بود که دیپلماسی چند جانبه شهری و نهادهای مرتبط با موضوعات شهری، در واقع معلول وابستگی متقابل کلان شهرها به هم است که این امر در قالب سازمانهای بین المللی غیردولتی و انجمن های مدنی نمود پیدا کرده است. این نوع دیپلماسی شهری معمولا منجر به شکل گیری شبکه شهری همکار میشود که نشانه بلوغ سیاسی، اقتصادی و فرهنگی حکومتهای محلی در ایجاد و بکارگیری این نوع دیپلماسی در روابط بینا شهری است.

علاوه براینکه اصفهان ویژگی گردشگری ممتازی در کشور دارد با توجه به پتانسیل بالقوه ای که در صنعت گردشگری ایران وجود دارد، می توان امیدوار بود که با سرمایه گذاری و برنامه ریزی در این صنعت، کشور ایران می تواند به مرکز بزرگ گردشگری در منطقه تبدیل شود. به نحوی که در میان مدت و بلندمدت، درآمدهای ارزی حاصل از آن به عنوان عاملی مؤثر در برون رفت از اقتصاد تک محصولی مطرح گردد.

در این راستا میتوان گفت در دوران کنونی دیگر دولتها تنها بازیگران عرصه سیاست بین الملل نیستند، بلکه شهرها در کنار اتحادیه های منطقه ای «سازمانهای غیردولتی» و «شرکتهای» فراملیتی نقش بسیار مهم و فزاینده ای در تعامل های دیپلماتیک دارند، مشروط بر آنکه برنامه ریزی لازم را برای معرفی خود به عنوان شهرهای خلاق با جلب سرمایه گذاری و مشارکت مردمی به منافع سیاست خارجی دست پیدا کنیم

مسیر اصلی پژوهش حول این موضوع بود که در واقع دیپلماسی شهری دارای دو بعد اصلی است که ؛ یک بخش عملیاتی و به عبارتی اجرایی و یک بخش محتوایی و مفهومی می باشد از اینرو این دو بعد در یک هم افزایی مشترک می تواند نقش مکمل برسیاست خارجی باشد. در بعد اجرایی و به تعبیر ما بعد عملیاتی در واقع کاربرد اصلی دیپلماسی شهری به طور ملموس درک میشود از اینرو شهر اصفهان با عقد پیمان های دوجانبه ، چند جانبه و همچنین عضویت در نهاد های بین المللی به دنبال انتقال اطلاعات و به دست آوردن جدیدترین تکنولوژی های فنی؛ تبادل تجارت و جذب سرمایه گذاری است در مبحث محتوایی مقوله های مانند امنیت شهری ،فرهنگ شهری، توسعه شهری از نماد های پیشبرد دیپلماسی شهری به حساب می آید. بر این مبنا نتایج پژوهش با شیوه ترکیبی شامل مطالعه (کیفی و کمی) و براساس مطالعات کتابخانه ای با ابزار پرسشنامه و مصاحبه ، های مولفه های مرتبط با دیپلماسی شهری با تاکید بر اصفهان اینگونه ارزیابی شد که شهر اصفهان با وجود ظرفیت های چون موقعیت شهری ،پتانسیل های منحصر به فرد تاریخی و طبیعی ،امنیت شهری ،توسعه شهری صنایع دستی و جاذبه های توریستی و پیوند های خواهر خواندگی با ۱۳ شهر در جهان و غیره تحت تاثیر محدودیت های شامل دیپلماسی عمومی ناکارآمد، تحریم های بین المللی ،گفتمان حاکم بر سیاست خارجی ، ساختار های فرهنگی و مذهبی ،زیر ساخت های ضعیف شهری (تسهیلات و خدمات نسبتا نامطلوب و نامناسب)برای به کارگیری در خدمت بهره برداری از ظرفیت های دیپلماسی شهری نتوانسته عملکرد مطلوبی در راستای ارتقای سیاست خارجی و تامین منافع ملی ایفا کند بر این اساس پیشنهاداتی به منزله برون رفت از شرایط فوق ارائه می گردد.

یکی از راهبردهای اساسی دیپلماسی شهری در قدم گاه توسعه ی اقتصادی شهرها، توسعه توریسم و جذب بازار بین المللی در شبکه ی شهرهای همکار می باشد. با توجه به درجه و جایگاه شهر اصفهان و توان های بالقوه و بالفعل فضای تاریخی و فرهنگی شهر اصفهان نظیر زیرساخت ها، خدمات، مناطق گردشگری، مراکز درمانی، تولیدی و صنعتی و... ، همگی دست در دست هم می دهند تا لزوم ورود جدی و با برنامه ریزی های کوتاه و بلند مدت شهر اصفهان در جهت توسعه در زمینه های مختلف به خصوص دیپلماسی شهری ، احساس شود.

دیپلماسی شهری با ایجاد تعاملات فرهنگی، اجتماعی و عقد تفاهم نامه ها و پیمان های مشترک شهر به شهر در زمینه های مختلف از جمله، صنعت گردشگری سبب افزایش جذب سرمایه گذاری های خارجی می شود که خود منجر به بهبود و تقویت زیرساخت های موجود و جدید می باشد

هر چند پیشینه و تاریخ اصفهان که برتری و جذابیت بالقوه ای در توسعه دیپلماسی شهری دارد اما برنامه ریزی دقیقی در انتخاب شهرها و نوع روابط خواهرخواندگی صورت نگرفته است. این که چند خیابان به نام دو شهر به واسطه خواهرخواندگی نام گذاری شود کافی نیست. مدیران در سطح مدیریت شهری باید هدف گذاری مشخصی در انتخاب شهر خواهرخوانده داشته باشند و همچنین اهداف و خط مشی مشخص شده در ابعاد مختلف توسعه شهری اعم از توسعه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و تقویت زیرساخت های شهری به واسطه انتقال موثر دانش و تجربیات فراهم شود.

میتوان گفت یکی از مزیت دیپلماسی شهری اینست که کم کم در عرف بین الملل و حقوق بین الملل باعث ایجاد هنجار خواهد شد همانطور که حقوق بین الملل مرهون دیپلماسی چند جانبه است و بدون دیپلماسی چند جانبه و نهادهای بین المللی امکان رشد و توسعه حقوق بین الملل و هنجارهای مرتبط با آن میسر نبوده و نیست. دیپلماسی

شهری چند جانبه در قالب سازمانها و انجمن های بین المللی غیرانتفاعی نیز در شکل دادن قوانین و مقررات حکومتهای محلی تأثیر به سزایی دارد.

و همان طور که حقوق بین الملل مبنای عمل دولت های ملی در عرصه بین المللی است، رویه و هنجارهای سازمانها و انجمن های بین المللی غیر انتفاعی شهری نیز می تواند مبنای عمل شهرداریها در عرصه بین المللی باشد. هر چند ممکن است تمامی مراحل فعالیتهای سازمانها و انجمن های بین المللی غیر انتفاعی شهری منتهی به کنوانسیون و قانونگذاری نشود اما باعث ایجاد هنجارهای رفتاری بین المللی شود. صدور بیانیه ها، گزارش ها، صورت -جلسات، قطعنامه ها و اعلامیه های مختلف از سوی سازمانها و انجمن های بین المللی غیرانتفاعی شهری میتواند تأثیر به سزایی در شکل گیری افکار عمومی بین المللی پیرامون روشهای زمامداری شهروندی قابل قبول و نیز روشهای غیر قابل قبول در عرصه روابط بین المللی داشته باشد.

اگر چه چنین اسنادی به منزله حقوق بین الملل یا قوانین بین المللی تلقی نشده و از نظر حقوقی نیز الزام آور نیستند، اما نشان دهنده دیدگاه شهرها در زمینه اقدامات قابل قبول و غیر قابل قبول در صحنه بین المللی هستند. امروزه شهرها در سازمانها و انجمن های بین المللی چند جانبه از طریق ابزارهای قدرت نرم تمایل به افزایش نفوذ خود در سطح بین المللی دارند و می کوشند تا دیدگاهها و ارزشهای خود را در سطح بین المللی از طریق به کارگیری هنجارسازی، به عنوان ارزشهای جهانشمول معرفی و نفوذ خود را نهادینه کنند. بر این اساس با پیشنهادهای مانند:

- تجدید نظر در برخی از قوانین ورود و خروج گردشگران
- بهره برداری از -ابزارهای دیپلماسی عمومی و تبلیغات مناسب در خارج از کشور از طریق کانال های رسمی
- تأسیس آژانس های جذب گردشگر در حوزه فرهنگی و ارائه خدمات ویژه به گردشگران
- بررسی آسیب ها ، بازسازی ، نگهداری و ترمیم بناهای تاریخی و طبیعی ، فراهم آوردن شرایط برای
- گردشگری فرهنگی ، برگزاری فرهنگی ، علمی و ورزشی ، جشنواره ها؛
- ایجاد هماهنگی میان بخش های خصوصی برای جذب سرمایه گذاری و تبادل اطلاعات
- تجدید نظر در برخی از امور در زمینه مدیریت شهری و حکمرانی خوب
- مشارکت شهروندان و شفافیت و همچنین اجرای قانون مندی و کسبو کسب اعتبار برای شهروندان
- در عرصه جامعه اقتصادی ، مشاوره بخش خصوصی

خط مشی ها و به کارگیری برابری در قوانین احترام دولت به حقوق بخش خصوصی در برخی موارد محدودیت ها و چالش های دیپلماسی شهری به خود نظام وساختار قوانین اساسی آن بستگی دارد و عملاً نوع سیاست خارجی و گفتمان حاکم بر آن می تواند در این راستا اثر بخش باشد بر این اساس دیپلماسی شهری به عنوان جزیی ار دستگاه سیاست خارجی عمل میکند و بسیاری از راهبردهای سیاست خارجی در واقع از طریق مجاری رسمی دولت ها با دولت ها اجرا می شود و به فرض تغییر در بسیاری از مولفه ها آنچه در دیپلماسی رسمی دولت ها با دولت ها در سیاست خارجی اعلام می شود مبنای عملکرد مدیران شهری خواهد بود و مدیران شهری قدرت و دایره اعمال رفتارشان ذاتاً در خود منطقه ومحلی خواهد بود بنابراین نمی توان توقع

داشت دیپلماسی شهری به طور مستقیم بر سیاست خارجی اثر گذار باشد و منافع ملی را تامین کند بلکه میتواند نقش مکمل و هم افزایی در اهداف سیاست خارجی ایفا کند

منابع

- آذری طاهره، کیا علی اصغر(۱۳۹۴)، دیپلماسی شهروندی و فعالیت دیپلماتیک شهروندان تهرانی در فضای مجازی «مطالعه دانشجویان و دانش آموختگان تهرانی در اینترنت» فصلنامه علوم اجتماعی، دوره - ، شماره ۶۹ ؛ از صفحه ۱۹۸ تا صفحه ۲۵۷ .
- آشنا، حسام الدین و نادر جعفری هفت خوانی(۱۳۸۹)، سیاست خارجی و دیپلماسی عمومی، پیوندها و اهداف، (سیاست دین و فرهنگ)، تدوین اصغر افتخاری، تهران: نشر دانشگاه امام صادق و پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات.
- آقایی، سید داوود (۱۳۸۷)، آداب دیپلماسی و فنون مذاکره، تهران: نشر دادگستر.
- بازرگان هرندی، عباس، سرمد، زهره و حجازی، الهه(۱۳۲۷)، روش های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: نشر آگاه صدر، جواد، (۱۳۸۲) ، حقوق دیپلماتیک و کنسولی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران .
- وعیدی، جواد، (۱۳۸۴)، رویای انقلاب مخملی در ایران، نشریه معارف شماره ۲۶ خرداد.
- راشدی، اسدالله، فرجی ملائی، امین(۱۳۹۵)، دیپلماسی شهری و جذب توریسم همایش بین المللی اقتصاد شهری. اردیبهشت ۹۵، تهران. ایران
- بغیری، علی(۱۳۹۹)، دیپلماسی شهری و خواهرخواندگی؛ نگاهی فرصت آفرین، شهرآرا نیوز، تهران
- سلیمانی صدیق پیمان(۱۳۹۳)، بررسی نقش دیپلماسی شهری برای ایجاد تعامل در صنعت توریسم و جذب گردشگر با مدل SWOT و تاکید بر توان های فضایی تاریخی- فرهنگی گردشگری، مطالعه موردی: شهر تبریز، نشریه گردش پژوه پارسه.
- قورچی، مرتضی، کاویانی، مراد(۱۳۹۷)، بررسی همخوانی دیپلماسی شهری با سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران : مطالعه موردی شهر تهران، فصلنامه، ژئوپلیتیک، سال پانزدهم، شماره اول
- دهشیری، محمدرضا، خرمی، مصطفی(۱۳۹۷)، تجزیه و تحلیل جایگاه دیپلماسی شهری در سیاست خارجی جمهوری اسلامی، فصلنامه سیاست خارجی، سال ۳۲، شماره ۱
- کیامهر، رامین و شعبانی، سکینه(۱۳۹۶)، بررسی نقش و اهمیت دیپلماسی شهری در جذب گردشگری شهری (مطالعه موردی شهر قزوین)، اولین همایش اندیشه ها و فناوری های نوین در علوم جغرافیای
- وارثی، حمید رضا (۱۳۸۴)، معرفی خواهر خوانده های اصفهان، ...فصلنامه اطلاعات جغرافیایی، دوره ۱۴، شماره ۵۳ صفحه ۵۹-۶۲